

מעמדו של "מרא דאתרא" בדורנו

נחלת בנימין כרך ב -

מו"ה ר' בנימין זאב בנדיקט זצ"ל -

"מרא דאתרא" מבית מדרשו של "החת"ם סופר" מפרשבורג,

שלמה חיים משה רמתי, 142 עמ'

דמותו הייחודית של הרב פרופ' בנימין זאב בנדיקט ז"ל, שהיה במשך שנים רבה של שכונת אחוזה בחיפה, זכתה לתיאור מרתק במאמרו של דוד הנשקה, בן אחוזה, "מת שאין לו מנחמים" - לדמותו של מו"ר הרב ר' בנימין זאב בנדיקט זכרו לברכה", שפורסם בגיליון יג של צהר (עמ' 7-14). ר' שלמה חיים משה רמתי, מאנשי התורה המובילים בקהילת אחוזה, שזכה עם משפחתו לשמש את הרב והרבנית (בפרט בזמנים שבהם נזקקו לכך), זיכה אותנו לאחרונה בספר מקיף המאיר את אישיותו של הרב בנדיקט כרב קהילה. המחבר נבר בתיקיותיו של המנוח וגילה שם חומר ארכיוני רב של טיוטות מכתבים שכתב הרב. בעקבות הטיוטות פנה המחבר אל הנמענים השונים שהיו מכותביו של הרב, וכך זכה להשלים תמונות רבות מחייו הרבניים של המנוח (סקירה שיטתית של קורות חייו נכתבה בכרך א, סיון תשס"ג, ועיקרו מאמרים והספדים). ההתמודדות השונות של הרב בנדיקט עם שאלות שנקרו בדרכו מוצגות בספר באמצעות חלופות מכתבים, אשר מאפשרות להתוודע לא רק למהלך האירועים עצמו, אלא גם לסגנון שליווה אותם ולדרך שבה טיפל הרב בנדיקט בבעיות שמוכן ניצב - בסגנונו המיוחד. בשולי העמודים מופיעות הערות שנכתבו על ידי ניסן יואלי, ובהן מובאים המקורות - בדרך כלל מן השי"ס ומכתבי הרמב"ם - שעל פיהם הכריע הרב בשאלות כיצד לנהוג (לעתים הובאו המקורות על סמך הסברים בעל פה שניתנו על ידי הרב עצמו).

הספר "נחלת בנימין כרך ב" איננו ספר זיכרון גרידא. תכליתו המוצהרת של מחבר הספר היא להציג את אישיותו של הרב בנדיקט כמופת ודגם לרבני קהילה אחרים, וכפי שהוא כותב בהקדמתו (עמ' 9):

אין מטרתם הבלעדית של הסיפורים המובאים בספר זה, שהם המציאות בה פעל רבנו, לתאר את קורותיו, אלא... המאורעות שקרו, בעיקר בתחילת כהונתו בקהילת אחוזה יכולים לשמש ציון דרך למי שרוצה להנהיג קהילה בה הטון צריך להינתן ע"י ה"מרא דאתרא". דברי הימים של רבנו מלמדים כיצד ראוי לרב לנהוג במסגרת ההיררכיה הרבנית בה הוא נתון, מתוך עומק ההכרה בהשלכותיו של תפקידו הציבורי ביחס לכל הקשור לכבוד התורה ולומדיה.

לפני שנביא חלק מן הבעיות שאֵתן התמודד הרב בנדיקט, נעמוד בקצרה על "הנחת העבודה" העקרונית שלו, הלוא היא תפיסת המושג "מרא דאתרא" שאותה ירש מכור מחצבתו - בית מדרשו של החת"ם סופר. תפיסה זו מוצגת בפתח הספר על ידי מי שהיה מהמקורבים ביותר לרב בנדיקט, הרב ד"ר אליהו זיני, בסגנונו הייחודי (עמ' 5-6):

כל המעורה בעולם הרבני וכל הער לו היטב, מבחין, ובצער רב, איך נהפך כיום הרב לאיזה

מן סֶפֶק ידיעות תורניות לשירות הצבור... הוא נותר נטול כל מעמד של מחנך, וכל שכן נטול כל מעמד של מנהיג...

החיים היהודים בגלות נבנו על בסיס אחר לגמרי, על יסוד שנהרס כליל דווקא מפאת העלייה, ויסוד זה הוא **הקהילה**... הפרט בציבור... היה זוכה לכתובת לבעיותיו, לבעיות מכל סוג שהוא, בינו ובין בוראו, בינו ובין עצמו, בינו ובין אשתו, בינו ובין משפחתו... וכהנה רבות. וכתובת זו הייתה אחת ויחידה: **הרב**...

כמוה"ר ב"ז בנדיקט זצ"ל שמר כבבת עינו על חתירה אידיאלית זו, והגשים אותה כל חייו, תוך דבקות המקודשת בעיניו למה שהנחילוהו אבותיו שהיו גם רבותיו...

בשורות הבאות יוצג מספר דוגמאות מתוך הספר לדרכי התמודדותו של הרב בנדיקט עם שאלות ובעיות שונות, שעם חלקן מתמודדים גם רבני קהילות היום.

א. כבוד תורה

הרב בנדיקט לָחַם כל ימיו - בקהילתו ומחוצה לה - על כבודה של תורה ועל כבודם של רבני ישראל. בסופו של הספר מובא הסיפור על אחד מכנסי התורה שבעל פה שבו הוזמן לדבר ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון. במהלך הרצאתו ביטא ראש הממשלה זלזול במצוות הטבילה במקווה, ומכל הנוכחים באולם העזו רק הרב בנדיקט ורעייתו להביע את מחאתם על כך, תעוזה אשר זיכתה אותם בשבחים מאת הרצי"ה קוק זצ"ל, שנכח אף הוא באירוע.

הרב בנדיקט טען במספר הזדמנויות שבעיר חיפה נעדרת "מסורת של כבוד תורה", כלשונו. הוא מחה כנגד עסקן, שבנאמו באירוע במעמד רבני חיפה לכבוד רבנים חדשים שנתמנו בעיר, החציף ובירך את הרב בנדיקט על בואו "אחר שהרבנים הוותיקים אינם עושים את המוטל עליהם". מבחינתו של הרב הייתה זו הוכחה לכך שבחיפה הרבנים נשלטים על ידי העסקנים, במקום שהרבנים יורו לעסקנים כיצד לנהוג.

הספר מתאר את דרך היבחרו של הרב לתפקידו בשכונת אחוזה. לאורך כל ההליך הקפיד הרב בנדיקט על כבודו כרב, וסירב לדרישות שונות של "המועצה לבחירת הרב", כשסבר שהן מבזות את הרבנים המועמדים. כך לאחר שהסכים, בניגוד לעקרונותיו, לבוא מהולנד ולדרוש בפני הקהילה, דחה את בקשת המועצה להגיע שנית, וכתב בסגנונו החד והמכובד גם יחד (עמ' 23):

עם כל רצוני למלא את שאלתכם, הנני נאלץ לא להיענות להזמנתכם. חושבני שאין זה הפעם לא לכבודכם ולא לכבודי... דרשתי בבית הכנסת שלכם שלוש פעמים... רובו של ציבורכם שמע אותי. נפגשתי עם הוועדה שנבחרה לבחירת רב והרציתי בפניה על תוכנית עבודה, כפי שאני רואה אותה, של רב בשכונתכם. ודומני שיש די בכך, כדי שתוכלו להביע דעתכם בבחירות.

התמנותו של הרב לתפקידו העלתה שאלות שונות המעסיקות רבנים רבים בישראל, כגון האם יקבל השלמת שכר מהקהילה, האם יעבוד בעבודה נוספת מעבר לתפקידו כרב השכונה, מה יהיו תפקידיו בתחומים כגון השגחה על הכשרות, האם יקבל שכר בעבור עריכת חופות, וכדומה. בכל הדילמות הללו הייתה שאלת כבודו של רב בישראל נר לרגליו, והוא הכריע בעיקר לאור שיקול זה.

לאורו של שיקול זה הוא גם עיצב את מעמדו בקהילת אחוזה לאחר שנתמנה לרבה. הספר מתאר את מאבקו בנוהג שבלייל שבת החזן הוא שמברך על ספירת העומר, ולא הרב. בעיני הרב בנדיקט נתפסה ברכתו של החזן כפגיעה במעמד הרב. במכתב, הסביר הרב מדוע מבחינה הלכתית אין לאפשר לחזן לברך ראשון. ככלל, טיעוניו ההלכתיים היו לרוב מבוססים

בעיקר על מקורות בש"ס, ומשום כך נראית לפעמים דרכו ב"דימוי מלתא למלתא" תמוהה במקצת. כך למד הוא קל וחומר מפהן שהתורה מצווה להקדימו לכל דבר שבקדושה, ואף על פי כן תלמיד חכם קודם לו משום כבוד תורה, כל שכן שבברכת ספירת העומר יהא תלמיד חכם קודם לחזן: "שאיין לקבוע שהרב יהא שני לו (-לחזן) לאחת הברכות" (עמ' 76). את מכתבו הוא סיכם באמירה כללית על מנהגי בית הכנסת המבטאים לדעתו זלזול בכבוד הרב (עמ' 77): עם בואי לאחווה מצאתי כמה "מנהגים" העומדים בניגוד גמור לש"ס ופוסקים, ובמיוחד יש בהם משום עלבון לתורה ולנושאי דגלה. משחקרתי בדבר נתגלה לי שמנהגים אלה מקורם, כנראה בכך, שהיה כאן "מנהג" להרגיז את רבני המקום...

מאבקו הבלתי מתפשר על כבוד הרב, אף כנגד מוסכמות ומנהגים שנקבעו זה מכבר בקהילה, עורר כפי הנראה התנגדויות בקרב מספר אנשים בקהילה. הספר אינו מכמת את עוצמת ההתנגדות, אך הרושם שנוצר הוא שמדובר באנשים בודדים חסרי גיבוי מהקהילה, ולא בתופעה משמעותית. באחד המקרים העז אחד ממתנגדי הרב להלעיז עליו בטענה שהוא מפר את התחייבויותיו בדבר תנאי העסקתו. הרב נקט בשיטות שנהגו בעם ישראל מדורי דורות, והכריז עליו חרם: ...הוראתי על פי ההלכה, שמאחר וה-"מתלונן" עסק בדתוריא, הוציא דיבה וביזה את החכם, לפיכך אין להעלותו לתורה, ואין להרשות לו לעבור לפני התיבה, ואין לעשות לו "מי שברך" עד שיחזור בתשובה.

הרב עצמו נהג ב"מתלונן" זה ככל דיני מנודה שבתלמוד ובפוסקים, ולא עבר בדי' אמותיו. משום כך הוא שינה את הרגלו בדרך כניסתו לבית הכנסת ובוחר בדרך חלופית, שכן בדרכו הרגילה נהג לעבור ליד מקומו של אותו "מתלונן".

מכל מקום, מן הספר נראה שהרב הצליח לרתום את רובו המוחלט של הקהל, ובוודאי את פרנסי הקהילה, להתנגד למתנגדיו ולריב את ריבו. נראה כי לאחר מספר שנות כהונה הוא אכן הצליח להנחיל בקהילה את ערך כבוד התורה שבו דגל ולשמו פעל בצורה כה נחרצת.

התקיפות שהנחתה את הרב בפעלו למען כבוד התורה בשכונה ובעיר מעלה בלב קורא הספר את השאלה הכבדה: האם הרב הוא שצריך, בצורה ישירה, להוביל מהלכים למען העלאת קרנה של התורה? קשה לקבוע על פי הספר אם דרכו של הרב בנדיקט - שכפי הנראה צלחה לו בזכות אישיותו הכריזמטית, בזכות גדולתו בתורה ובזכות פרנסי הקהילה - היא דרך המומלצת לאחרים.

ב. מרא דאתרא

הרב בנדיקט חתר בכל שנות פעילותו הרבנית ליישום שלם של המושג "מרא דאתרא" במובנו המלא, הנוגע ל**בלעדיות** של רב בקהילתו, על כל המשתמע מכך.

בשנות כהונתו אירעו מקרים שונים שהעמידו למבחן את בלבדיותו כרב השכונה. הספר מתאר (עמ' 81-82) ניסיון למנות רב נוסף בשכונה מבלי להיוועץ ברב בנדיקט. הרב בנדיקט כתב מכתב תגובה חריף לרבנים הראשיים של חיפה ולמועצה הדתית, ובו הוא מכנה מינוי רב נוסף בשכונה "השגת גבול" ו"חילול השם":

...החלטה כזאת בלא הסכמת, כמוה כהשגת גבול... מוצא אני לנכון להודיע לכהדר"ג שליט"א שהנני מתנגד בכל תוקף למינוי כזה, שיש בו משום ערעור על כל מה שעשיתי לכבוד ד' ולתורתו, ושיש בו אף כדי להביא לידי חילול ד' ח"ו.

אגב מכתב זה יש להעיר, שהרב בנדיקט, דווקא בגלל דבקותו במושג "מרא דאתרא", הכפיף עצמו באופן מוחלט לרבנים הראשיים של חיפה ושל מדינת ישראל (לאחרונים הכפיף עצמו רק עד לתקופה שבה החלו לקצוב את כהונתם, כפי שהסביר ד' הנשקה במאמרו הנ"ל, עמ' 14). את אחד ממכתביו לרבני חיפה סיים במילים (עמ' 50):

החלטתי... לפנות אל מע"כ הרבנים הראשיים לחיפה בבקשה לקבוע פסק הלכה בענין הנידון. ולפסק מארי דאתרא אציית למעשה - ואף אם להלכה תהא דעתם אחרת מדעתי.

נושא נוסף שהעסיקו היה השאלה מי יורשה לערוך חופות בקהילתו. מעשה בקצב הקהילה, שכנראה לא אהדו במיוחד, שחיתן את בתו, והחליט שמחותנו, מורה להיסטוריה במקצועו, יהיה מסדר הקידושין. הרב פנה במכתב למועצה הדתית (עמ' 81):

הקצב של אחוזה הזמין מורה להיסטוריה, מבני משפחת החתן, לסדר לו חו"ק, מבלי ליטול ממני רשות לכך. איני יכול להבין, שמחלקת הנישואין מוציא רישיון למורה להיסטוריה לסידור חו"ק, ואף אם מצאה נימוקים לכך, שעשתה זאת מבלי לשוחח אתי תחילה על כך. אני רואה במעשה זה של מחלקת הנישואין חתירה תחת סמכותי כרב באחוזה... עלולות להיות לדבר תוצאות חמורות בעיניי דת, שאני מוכן להסבירם רק למע"כ הרבנים הראשיים...

מובן הדבר, שכשם שהרב בנדיקט דרש מאחרים שלא ישיגו את גבולו באתרו, כך נזהר במיוחד שלא להשיג את גבולם של אחרים במקומם שלהם. בטיטוט מכתב שנמצאה בעיזבונו הוא הבהיר את דעתו בעניין זה, והסביר מדוע העניין כל כך קריטי בעיניו (עמ' 82-83, ההדגשות אינן במקור):

אנחנו תלמידי בית מדרשו של רבנו הגדול החתם סופר בפרט... לא היינו רגילים בדברים כאלה, שרב של מקום אחד יפסוק הלכות לתושב של מקום **שיש עליו מרותו של רב חבר**, וזה הי' **כבוד תורה!**...

כשפלוגי אינו מבאי ביהכנ"ס שולח אני אותו אל הרב **המקומי**, מפני שהן זוהי ההזדמנות היחידה **לקשור אותו אל רב המקום ועי"ז גם אל היהדות!** פעמים רבות פונים אלי בבקשת סידור חו"ק ובמיוחד לאחר שנודע שאיני מקבל שכר בטלה עבור סידור חו"ק. אני שולח את המבקשים אל הרבנים **שלהם**, מושיבם, ומסביר להם למה עליהם לפנות אל הרב **שלהם**... ולצערנו ישנם רבנים שנהנים הנאה מיוחדת כשתושב מקום אחד פונה לא אל הרב **שלו**, אלא "אליהם", ורואים את עצמם כ"חשובים", ואינם יודעים **מה גדול חטאם!**...

גם לתלמידי, שומעי שעורי שבמכללה האוניברסיטאית בהדר, כשם שאני משיב על שאלותיהם בהבנת דברי חז"ל, הרי כשפונים אלי בענין שהוא הלכה למעשה, אני מפנה אותם **לרבני השכונות שבהן הם גרים**...

ובכן, בעיני הרב בנדיקט החיבור לרב המקומי הוא המביא לחיבור ליהדות. היהודי מתחבר ליהדות דרך רב המקום, ולפיכך לדעתו כל רב הנפגש ביהודי צריך לחזק את הקשר בינו לבין רב קהילתו ולא להפך.

למותר לציין, שעמידתו האיתנה של הרב בנדיקט על עיקרון "מרא דאתרא" לא באה לידי ביטוי רק בהרחקת משיגי גבול שונים, אלא בעיקר בטיפוח הקשר היומיומי שלו עם הציבור מתוך התפיסה שאותה הציג במכתבו. הדוגמה המובהקת ביותר לכך היא, כפי הנראה, שיעורי התורה שהעביר.

ד' הנשקה מתאר במאמרו הנ"ל (עמ' 11) את פועלו של הרב בנדיקט כמורה מחונן, ואת הדרישה שלו מהציבור להשתתף בשיעוריו. גם הילדים נדרשו להשתתף בשיעורי התורה של הרב, וכפי שכותב בסוף הספר אחד מבני השכונה בכתב שכותרתו "על מנהיגותו של רב הקהילה" (עמ' 134):

בכל יום חול, בין מנחה לערבית, התקיים שיעור במשנה ובהלכה. כאשר הרב הבחין בילד אשר היה יוצא לשחק, או במישהו שבוחר לעיין בספר כלשהו בזמן השיעור, ואינו משתתף בשיעור, היה הרב מעיר על כך בהזדמנות הראשונה שנקרתה לפניו. ההערות היו אישיות ודיסקרטיות, אך כאשר היה היבט ציבורי או חשש לפריצת גדר, ההערה ניתנה בציבור. התנהגותו של הרב היתה מדודה בפלס תורתו, וההערות לא היו התפרצות רגשות בלתי מבוקרת, אלא מחושבות ולאור מקורות מבוססים.

החשיבות המיוחדת שייחס הרב לשיעורי השבת שאותם מעביר רב בקהילתו זכתה על ידו לביסוס הלכתי במאמר עתיר מקורות תלמודיים שפרסם בקובץ 'תורה שבעל פה' כג (תשמ"ב), עמ' קמז-קס), ובסיכומו כתב בין השאר:

סיכומו של דב: טעם הייחוד של החובה להשתתף בשיעורו של הרב בשבת הוא כטעמה של מצוות 'הקהל' - יצירת חוויה אמונית המעמיקה חשקת תורה ויראת שמים ומדרבנת לקיום מצוות.

סוברני שהגיעה השעה להתחיל ביצירת האווירה לקראת קיום צו זה בדורנו. שיעור הרב בשבת ברוב עם יאה בו חיזוק הדת של המשתתפים והד החיזיון המיוחד הזה יאה בו כדי להרעיד לבבות קפואים, לעורר את סקרנותם ובסופו של דבר להביאם לידי הרצון להיות שותפים לצבור שומר צו עליון בהקפדה ובהידור.

יודע אני מה רבים יהיו הקשיים, מה שונים יהיו ה"טעמים" להתחמקות. ברם, התמדה בהקפדה מצד מורי ההוראה ושידול הציבור... ומאידך גילוי יזמה ומרץ מצד מורי ההוראה בבחירת נושא השיעור ועיבודו - ערובה בהם להצלחה.

בפסקה האחרונה נרמזת ההשקעה העצומה שהיה הרב משקיע בשיעוריו. הוא הבין שרק השקעה מצדו תאפשר לו לדרוש גם מהציבור להשקיע ולהגיע. ניתן לומר שעיקרון כללי זה - לדרוש מעצמו ומתוך כך לדרוש מאחרים - שזור בכל פרק מפרקי הספר ומפרקי חייו של הרב בנדיקט. בכל נושא היה הרב מציב רף גבוה מאוד לאנשים שעמם בא במגע, אך תמיד היה הוא הראשון שעמד ברף הזה, ואף יותר מכך.

הדברים שצוטטו לעיל ממאמרו של הרב גם מבהירים מהי המגמה העליונה שאותה הציב הרב בראש מעייניו: להביא כל אחד מבני קהילתו לחשקת תורה ויראת שמים, ולעצב ציבור שומר צו עליון בהקפדה ובהידור. נראה שמשפט זה יכול להוות מעין גולת כותרת למעשי הרב בכל החזיתות שבהן פעל כרב קהילה.

ואולם, בעוד מטרת-העל הזאת בוודאי מהווה שאיפת כל רב בקהילתו וכל יהודי ירא שמים, הדרך שבה בחר הרב בנדיקט בכדי להגיע אליה - טיפוח תקיף של מעמד "מרא דאתרא" - מעוררת שאלה.

כאמור, תפיסה זו מקורה בבית מדרשו של החת"ם סופר. לפחות מבחינת הקשרה ההיסטורי, נראה כי היא צמחה בעידן שבו התא היהודי הקלאסי בעיירה המזרח-אירופאית היה הקהילה. כלום מתאימה תפיסה זו גם לימינו אנו?

בפתח הספר מצביע הרב זיני על העובדה שהחיים היהודיים במדינת ישראל אינם סובבים עוד סביב הקהילה. גם מי שלא יקבל את דעתו ש"המדינה ריסקה את הקהילה" באופן מכוון ומודע, יודה שעצם קיום המדינה טשטש את גבולות מוסד הקהילה, וגם עובדתית רוקן הרבה מתוכנו. הבדלים רבים יש בין אופייה של יהדות מזרח אירופה לפני השואה לבין אופייה של יהדות ימינו אנו במדינת ישראל. נצביע על אחדים מהם, במיוחד על כאלו הרלוונטיים לשאלת מעמדו הייחודי של "מרא דאתרא" - בימינו:

1. המוסדות הממלכתיים - הרבנות הראשית, בתי הדין וכו' - נוטלים על עצמם חלק מן האחריות שהייתה בידי רבני הקהילות בגלות. כך ענייני נישואין, גירושין, גיור ועוד, שהיו פעם בידי רבני הקהילה, כבר אינם בסמכותם של האחרונים אלא בסמכותם של מוסדות המדינה. 2. התקדמות העולם מבחינה תקשורתית מחקה הרבה מהפן הטריטוריאלי שהעולם הלא-מודרני היה רגיל בו. יכולותיו של בן העולם המודרני להגיע בקלות ממקום למקום וליצור קשר טלפוני עם כל אתר על פני הגלובוס, וכמובן יכולותיו של בן דורנו לתקשר עם זולתו באמצעות האינטרנט, הופכות את העולם ל"אתרא" אחד גדול וגלובלי. כל אחד יכול לבחור את הרב שלו וליצור אתו קשר. אין להתכחש לחיסרון שבדבר - העובדה שאין קשר רציף של "פנים אל פנים", ואף על פי כן מתברר היום שרבים מבני דורנו מעדיפים את 'מרא דאתר האינטרטי' על פני "מרא דאתרא" הגיאוגרפי המסורתי, לטב ולמוטב.

3. עניין נוסף הקשור לקודמו הוא השפעת יכולת ההתניידות המהירה על לימוד נוער הקהילה בישיבות. העיירות באירופה היו מקימות בקרבן בתי מדרש שבהם למדו בחורים ובעלי בתים, ובדרך כלל רב הקהילה הוא שהיה עומד בראש ישיבה זו. ממילא, לא היה כמעט מצב שבו בחור הישיבה נאלץ להיטלטל, מבחינה תורנית ורוחנית, בין ראש הישיבה לבין רב המקום. בחור באירופה שהיה מעוניין ללמוד בישיבה מובחרת יותר היה "גולה למקום תורה" רחוק, ואזי היה מגיע לביתו בתדירות נמוכה ביותר. היום אנו זוכים לכך שבני נוער רבים לומדים בישיבות ומגיעים בתדירות גבוהה לביתם. כך נוצר מצב שבו הם שוהים לא מעט בקהילתם תוך אימוץ אורח החיים שאותו הם סופגים מהר"מ או מראש הישיבה המשמשים דמויות מופת. לא ייפלא אפוא שבחורים רבים רואים ברבותיהם שבישיבות כתובת טבעית להתייעצות ולהכוונה אישית ורוחנית, וגם מבקשים מהם שיערכו את חופתם. וכי יש להתנגד למגמה זו בגלל היותה סותרת את מעמדו המסורתי של "מרא דאתרא"?

4. פיתוחם של גורמי מקצוע שונים כרסם אף הוא במעמדו של "מרא דאתרא". רבים היום חשים שבתחום הייעוץ האישי הרב כבר אינו כתובת בלעדית, כפי שהיה הדבר פעם. ואולם, ההתמקצעות כבר מזמן אינה נחלתם של נושאים כלליים בלבד; בדור האחרון היא הייתה גם לנחלתם של נושאים תורניים שונים, כגון מצוות התלויות בארץ, אישות ופוריות, רפואה ועוד. כך נוצר מצב שבו החליף מושג מעין 'מרא דשמעתא', כלומר רב המתמחה בנושא מסוים, את המוסד "מרא דאתרא", בחלק מתפקידיו.

ניתן להוסיף עוד גורמים כהנה וכהנה המצמצמים את תוקף מעמדו העכשווי של "מרא דאתרא". במצב החדש שנוצר, שללא ספק יש בו גם ברכה רבה, עולה מאליה השאלה: האם מראש היה מעמד "מרא דאתרא" ערך, או שמא צורך? בין כך ובין כך, שומה עלינו לברר מה מקומו של מעמד "מרא דאתרא" - כיום.

